

ДВА ДОКУМЕНТИ ПРО ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ ТУМАНСЬКИХ у середині XIX ст.

Виявлені у Державному архіві Чернігівської області та Державному архіві Тверської області документи, що вперше запроваджуються до наукового обігу, висвітлюють невідомі епізоди господарської діяльності поміщиків Туманських у середині XIX ст.

Ключові слова: Туманські, Чернігівська губернія, документи, поміщицьке господарство, земельні володіння.

Выявленные в Государственном архиве Черниговской области и Государственном архиве Тверской области документы, которые впервые вводятся в научный оборот, освещают неизвестные эпизоды хозяйственной деятельности помещиков Туманских в середине XIX в.

Ключевые слова: Туманские, Черниговская губерния, документы, помещичье хозяйство, земельные владения.

The documents, which were discovered in the State Archives of Chernihiv Oblast and the State Archives of Tver Oblast and are put into scholarly circulation for the first time, describe some unknown episodes in economic activities of the Tumansky landowning family in the middle of the nineteenth century.

Keywords: the Tumanskys, Chernigov Province, documents, landlord farming, landholdings.

Дослідження історії українських дворянських родів належить до однієї з найбільш пріоритетних, хоча й недостатньо вивчених галузей вітчизняної історичної науки. Ця проблема довгий час не користувалася популярністю у дослідників внаслідок тривалого періоду бездержавності України. Поодинокі ж студії висвітлювали здебільшого питання правової інтеграції козацької старшини до складу дворянської верстви Російської імперії та його нобілітаційні змагання у першій третині XIX ст. У той час, на думку Т. Ф. Литвинової, місце та значення соціальної еліти в суспільстві, господарському житті, специфіка стосунків, у тому числі по земельних, з представниками інших станів, ставлення до залежного населення, функціонування корпоративних органів потребують подальшого поглибленого вивчення [1, с. 68].

Козацько-старшинський рід Туманських являє собою яскравий приклад пересічних поміщиків-землевласників Чернігівської губернії. Його історія знайшла лише фрагментарне відображення у працях істориків та краєзнавців (Д. Д. Язиков, [2], Г. О. Мило-

радович [3], С. М. Брайловський [4], В. Л. Модзалевський [5], В. Ф. Горленко [6], Л. О. Гісцова [7], О. П. Оглоблин [8], М. Ч. Ларінова [9], Т. Ф. Литвинова [10], О. І. Журба [11], Ю. С. Шемшученко [12], О. Б. Коваленко [13] та О. О. Тригуб [14]). Втім, основна увага в них зосереджувалась переважно на різних аспектах громадської та культурної діяльності окремих представників роду.

Рід Туманських вів своє походження від «полського шляхтича» Тимофія Гнатовича Туманського, який близько 1678 р. переселився на Лівобережну Україну й осів у Борисполі, де одружився на представниці роду Дарицьких. Близько 1710 р. (у деяких джерелах – 1701 р.) «в бывшую моровую язву» Т. Г. Туманський разом з дружиною і синами Федором та Петром [15, арк. 1] занедужав і помер, «оставя по себе малолетнего сына Григория Тимофеевича Туманского» [16, л. 3]. Дата 1710 р. усе ж таки видається більш вірогідною, адже в списку бунчукових товаришів, які 6 листопада 1708 р. разом з гетьманом І. І. Скоропадським присяг-

нули на вірність Петру I, наведено прізвище Федора Туманського – вочевидь, сина Т. Г. Туманського [17, с. 182].

Г. Т. Туманський був одружений з Анною Костянтинівною Журовською. В. В. Кривошея припускає, що її дідом був О. С. Журовський – священник церкви Пресвятої Богородиці, а згодом протопіп Бориспільський [18, с. 107]. Подружжя мало п'ятеро синів – Василя (нар. бл. 1720 р.), Андрія (нар. бл. 1727-1728 рр.), Йосипа нар. бл. 1729 р.) *, Федора (нар. бл. 1731 р.) та Івана (нар. бл. 1740 р.), а також чотирьох дочок – Параскеву **, Олену, Тетяну та Анастасію.

Набуті представниками перших поколінь роду наприкінці XVIII ст. земельні володіння створили міцне підґрунтя його економічного благополуччя у наступні роки. Напередодні скасування кріпацтва, у деяких повітах Туманські належали до числа найбільших землевласників, чиї володіння перевищували 3 тис. десятин. Зокрема, у Глухівському повіті Туманським належало від 5 до 7 тис. десятин [19, с. 345], а в Гадяцькому – вони мали від 4 до 6 тис. десятин [19, с. 429]. Певними статками на території Чернігівської і Полтавської губерній Туманські володіли й у Козелецькому, Городнянському, Стародубському, Сосницькому, Мглинському, Остерському та Лубенському повітах. Поява у першій половині XIX ст. в їхніх маєтках промислових підприємств свідчила про руйнування натуральних підвалин кріпосницького господарства та поступове втягування їх в ринкові відносини. Широкий внутрішній ринок і захисне мито були для Туманських-поміщиків надійною гарантією своєчасного збуту виробленої у власних господарствах продукції. Проте, в середині XIX ст. їхні господарства, як і переважної більшості поміщиків, почали занепадати.

Виявлені в Державному архіві Чернігівської області та Державному архіві

Тверської області документи містять цінні відомості про господарську діяльність представників роду Туманських у середині XIX ст. Зокрема, доволі цікавим є опис маєтку дружини поміщика Тверської губернії Лева Леонтійовича Туманського – Параскеви Олександрівни. На жаль, ступінь його родинних зв'язків з нащадками Г. Т. Туманського на сьогодні достеменно не відомий. Архівні джерела дозволяють лише частково простежити біографію його предків. Дід Л. Л. Туманського – Яків мав двох синів, з яких старший – Єремія (нар. бл. 1748 р.) був протоієреєм у м. Градизьку (1788 р.). Молодший – військовий товариш, згодом губернський секретар – Леонтій (нар. бл. 1760 р.) володів певними маєтками у м. Градизьку та Кременчуцькому повіті [20, арк. 1]. У 1782 р. Л. Я. Туманський був внесений у список дворян Хорольського повіту [21, арк. 188зв.]. Серед документів, поданих у Герольдію, він представив свідоцтво від 10 жовтня 1784 р. «от родственников его губернского прокурора Ивана и бунчукового товарища Федора (Григоровичев. – О. Т.) Туманских, что он одной с ним фамилии и племянник их, сверх того, владеет дворянским именем» [22, арк. 2-7]. Зважаючи на вказаний ступінь спорідненості, можемо припустити, що його батько – Яків Туманський, міг бути сином померлого в 1710 р. бунчукового товариша Ф. Т. Туманського. Відтак, його сини Єремій і Леонтій доводилися племінниками І. Г. і Ф. Г. Туманським. 10 жовтня 1784 р. рішенням Київського дворянського депутатського зібрання Л. Я. Туманського було внесено до 4-ї частини Дворянської родовідної книги. Втім, 12 січня 1823 р. Герольдія відмовила його сину – портупей-прапорщику Олександрівського піхотного полку Кіндрату (нар. бл. 1801 р.) в отриманні дворянства [22, арк. 8-8зв.].

Згадки про нащадків Л. Я. Туманського, які мешкали в Кременчуцькому повіті Полтавської губернії, зустрічаються у першій половині XIX ст. Зокрема, докладні відомості про його сина Лева Леонтійовича Туманського (нар. бл. 1796 р.) містить атестат, поданий ним у Герольдію. Державну службу Л. Л. Туманський розпочав 26 березня 1808 р. губернським регістратором у Полтавській казенній палаті й

* Дата 1732 р., яку наводять у своїх працях О. П. Оглоблин і В. Л. Модзалевський скоріше за все хибна, адже за списком студентів Києво-Могилянської академії Й. Г. Туманському в 1745 р. було 16 років [ІР НБУВ, ф. 160, спр. 172, арк. 216].

** Відомості про Параскеву Григорівну Туманську відсутні в усіх відомих на сьогодні родоводах, єдина згадка про неї міститься у сповідній відомості 1747 р. [ЦДІАК України, ф. 990, оп. 1, спр. 118, арк. 1]. Вочевидь, вона померла в юному віці.

продовжував її у різних державних відомствах, вийшовши у відставку 4 вересня 1844 р. в чині колезького асесора [23, арк. 4-4зв.]. За свою сумлінну службу він неодноразово отримував грошові заохочення.

І. Г. Туманський мав трьох дочок: Варвару (нар. 10 березня 1828 р. в с. Котиці Осташківського повіту) [23, арк. 6], Лідію (нар. 12 лютого 1829 р. в с. Котиці Осташківського повіту) [23, арк. 8], і Юлію (нар. 9 жовтня 1831 р. в Москві) [23, арк. 7]. Рішенням дворянського зібрання Тверської губернії від 12 листопада 1848 р. він разом з дочками був стверджений у дворянстві та внесений у 3-тю частину дворянської родовідної книги Тверської губернії [23, арк. 1]. У 1849 р. його дружина П. О. Туманська звернулася у Санкт-Петербурзьку опікунську раду для отримання кредиту [24, арк. 4-4зв.]. До клопотання вона додала опис свого маєтку, текст якого наведено наприкінці статті.

Інший документ містить опис гуральні поміщика Іллі Григоровича Туманського (нар. 21 липня 1817 р.) [5, с. 73], розташованої в с. Гута Остерського повіту [25]. В юності він, як і більшість однолітків, збирався вступити на військову службу й 31 січня 1827 р. записався до 1-го Кадетського корпусу [26, арк. 11]. Втім, внаслідок хвороби, 19 січня 1835 р. І. Г. Туманський змушений подати рапорт про звільнення. А 21 листопада 1841 р.

він звернувся з проханням «*продолжать службу по Министерству государственных имуществ в Черниговской губернии в каком-нибудь уезде помощником окружного начальника*» [27, арк. 1]. Однак, 16 травня 1842 р. отримав відповідь, про відсутність вільних вакансій по губернії [27, арк. 4]. Станом на 10 травня 1845 р. І. Г. Туманський служив діловодом у канцелярії Остерського повітового предводителя дворянства [28, арк. 1249; 29, с. 213], а 1 червня 1851 р. перейшов на службу до Козелецького повітового суду [28, арк. 1249]. 10 травня 1849 р. він отримав чин губернського, а 6 квітня 1854 р. – колезького секретаря [28, арк. 1249]. Разом з братами І. Г. Туманський володів маєтками в Козелецькому і Остерському повітах. Не залишивши спадкоємців, І. Г. Туманський помер 21 жовтня 1894 р. у с. Олбин Остерського повіту, де і був похований [28, арк. 84].

Документи друкуються мовою оригіналу згідно з сучасними правописними нормами зі збереженням усіх фонетичних, лексичних та стилістичних особливостей. Археографічне опрацювання здійснено на підставі чинних правил публікації документів ХІХ ст. Нерозібрані внаслідок пошкодження тексту слова та словосполучення позначено трьома крапками у квадратних дужках [...]. Скорочені слова доповнено, очевидні орфографічні помилки виправлено без застережень.

ДОКУМЕНТИ

№ 1

Опис маєтку поміщиці П. О. Туманської у с. Буковичі Осташківського повіту Тверської губернії

1849 р.

Описание имени заёмщицы Тверской губернии Осташковского уезда помещицы коллежской асессорши Параскевы Александровой Туманской, просящей в С. Петербургском Опекунском совете надбавочной ссуды по 10 рублей серебром на душу вместо копии со свидетельства Гражданской Палаты для представления в залог по дозволенным порядкам.

Тверской губернии Осташковского уезда в деревни Буковичах двадцать ревизских мужеска пола душ.

Земли при этой деревне в единственном владении состоит:

Пахотной – 70 дес.

Сенокосу – 42 десят.

Лесу строевого и дровяного – 305 десят.

Под [...] – 5 десят 2040 саж.

А всего одной удобной четьреста двадцать две десятины, две тысячи сорок аршин.

Тягон на хлебопашестве двенадцати на оброк нет.

С каждого тягна крестьянами ежегодно высеивается.

Ржи на две четверти

Ярового на четыре четверти

Промышленность крестьян состоит в хлебопашестве и плотничестве и других работах.

Сбыт хлеба ржаного и ярового и других произведений производится в городе Осташкове, находящемся от деревни Буковичи в двенадцати верстах, изделия же крестьяне производят, где находят для себя удобным и выгодным.

Судоходства и рыбной ловли нет.

Господских строений, фабрик и заводов не имеется.

Ежегодного дохода с остаточного имения за всеми расходами получается триста сорок три рубля серебром.

На имении сем казенной недоимки не состоит.

Державний архів Тверської області, ф. 59, оп. 1, спр. 2658, арк. 4-4зв. Оригінал.

№ 2

Опис гуральні поміщика І. Г. Туманського, розташованої у с. Гута Остерського повіту Чернігівської губернії

1869 р.

Описание винокуренного завода, находящегося Черниговской губернии, Остерского уезда при деревне Гуте, в расстоянии 15 верст от ближайшего города Остра и в 15 верстах от ближайшей на реке Десне пристани

- 1) Завод принадлежит землевладельцу Илье Григорьевичу Туманскому
- 2) Здание завода деревянное.
- 3) Винный подвал деревянный, находится в недалнем расстоянии от завода.
- 4) Завод паровой.
- 5) Водоварный чан помещается в верхнем этаже вне завода и наполняется водою, проводимою в него из водокидной машины, посредством насоса.
- 6) Заторный чан помещается в верхнем этаже и в нем затирание производится руками рабочих и ручными лопатами.
- 7) Часть для охлаждения затора помещается вне завода.
- 8) В заторном отделении находятся три дрожжевые чана, и при них кадки и холодильник для охлаждения дрожжей.
- 9) Квасильное отделение, состоящее из шести чанов, помещается в нижнем этаже.
- 10) Перегонный снаряд помещается в нижнем этаже и состоит из двух деревянных кубов, деревянного же прикубка с тремя медными тарелками и холодильного чана с змеевиком, этот последний помещен вне завода.
- 11) В нижнем этаже находится в особом отделении спиртоприемный чан и при нем мерник.
- 12) Над спиртоприемным чаном в особой комнате устроена конторка в которую проведена спиртовая труба для стока спирта в приемный чан, в смежности с этой комнатою находится ларь для хранения припасов к затору.
- 13) Паровик в нижнем этаже.
- 14) Два водокипные [?] насоса с конным приводом, устроены вне завода с двух сторон его в связи с ним.
- 15) Бардный колодец, помещается в расстоянии 10-ти саженой от завода и в него барда из бражных кубов проводится по скрытой рывне, тут же помещение для рабочих лошадей, [...] для свиней, а далее идут сараи для скота, откармливаемого бардой.

16) Квартира для надсмотрщика находится в 85 саженьях от завода, состоящая из одной комнаты деревянной, при ней сени и напротив другая комната, где помещается приказчик владельца завода.

17) В 6-ти саженьях от завода находится в одной связи два деревянных амбара для хлебных запасов, в смежности с этими амбарами состоит ледник деревянный.

18) В 100 саженьях от завода находится комната деревянная для винокура и в одной связи с нею помещение для сушки хлеба.

19) Две комнаты деревянные с сенями для жилья заводчика, расстоянием от завода до 105 саженьей.

20) Копная мельница плетневая о двух осадках в 106 саженьей от завода.

21) Изба для помещения бондаря и рабочих в 5 саженьях от завода.

Державний архів Чернігівської області, ф. 138, оп. 1, спр. 2, арк. 14-15. Оригінал.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Литвинова Т. Ф. «Сословные нужды и желания» дворянства Лівобережної України / Т. Ф. Литвинова // Український історичний журнал. – 2005. – № 2. – С. 67-78.
2. Языков Д. Д. Фёдор Антонович Туманский : (его жизнь и поэзия) : ист.-лит. очерк : С приложением всех стихотворений Ф. А. Туманского и библиографии о нём / [соч.] Дмитрия Языкова (Д. Я.-Ш.). – М. : Универ. тип., 1903. – 29 с.
3. Милорадович Г. А. Хутор Вознесенск : [Описание хутора, принадлежащего Туманским и письма разных лиц В. Г. Туманскому] / Григорий Милорадович. – Чернигов, 1857. – 21 с.; Його ж. Василий Григорьевич Туманский : биограф. очерк / [Г. А. Милорадович]. – Чернигов, 1858. – 48 с.; Його ж. Стихотворения Василия Ивановича Туманского (1817-1839) с присовокуплением статьи о семействе Туманских и библиографической статьи о стихотворениях В. И. Туманского / Г. А. Милорадович. – СПб. : Типография И. Габермана, 1881. – 176 с.; Його ж. Письма Василия Ивановича Туманского и неизданные его стихотворения / [Предисл.: Петр Ставицкий; Послесл.: гр. Милорадович]. – Чернигов : гр. Г. А. Милорадович, 1891. – [2], 152 с.; Його ж. Опыт истории Государственного Совета. Сочинение В. И. Туманского / Г. А. Милорадович // Русский архив. – 1903. – № 9. – С. 153–176.
4. Брайловский С. Н. Василий Иванович Туманский / Сергей Брайловский // Пантеон литературы. – 1890. – № 9-10. – С. 1-48; Його ж. Василий Иванович Туманский // Русская старина. – 1890. – № 8. – С. 378-386; Його ж. Новые материалы для биографии В. И. Туманского / С. Брайловский // Журнал Министерства народного просвещения. – 1905. – Май. – Часть ССCLIX. – С. 101-123; Його ж. Василий Иванович Туманский. Стихотворения и письма : С портр. и факс. поэта и видами его дома и надмогил. памятника / В. И. Туманский; Ред., биограф. очерк и прим. С. Н. Брайловского. – СПб. : А. С. Суворин, 1912. – [2], 434 с., 4 л. ил.
5. Модзалевський В. Л. Малоросійський родословник. Т. 5, вип. 2 / В. Л. Модзалевський ; [ред. кол.: С. В. Шурляков (відп. секретар) та ін. ; упорядкув.: В. В. Томазов]. – К. : [б. в.], 1998. – 96 с.
6. Горленко В. Ф. Нариси з історії української етнографії та російсько-українських етнографічних зв'язків / В. Ф. Горленко. – К. : Наукова думка, 1964. – 248 с.
7. Гіськова Л. О. Перша анкета-програма для історико-етнографічного опису України / Л. О. Гіськова // Архіви України. – 1972. – № 2. – С. 63-71.
8. Оглоблин О. П. Люди старої України / О. Оглоблин. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1959. – 326 с. Його ж. Федір Туманський і його проект Академічної книгарні в Глухові кінця 1770-х рр. / Олександр Оглоблин // Науковий збірник Української вільної академії наук у США. – Вип. 2. – Нью-Йорк, 1953. – С. 109-114.
9. Ларионова М. Ч. В. И. Туманский – поэт 20-30 гг. XIX века : автореф. дис. ... канд. филологических наук : [спец.] 10.01.01 “Русская литература” / Ларионова Марина Ченгаровна. – Ленинград, 1988. – 16 с.
10. Литвинова Т. Ф. Соціально-економічні погляди й господарські інтереси Ф. Й. Туманського / Т. Ф. Литвинова // Український історичний журнал. – 2007. – № 1. – С. 70-93.
11. Журба О. І. Ф. Й. Туманський / О. І. Журба // Український історичний журнал. – 2003. – № 3. – С. 124-137; № 6. – С. 119-131; 2004. – № 1. – С. 111-119.
12. Шемшученко Ю. С. Наш друг Туманський (К 200-летию со дня рождения) / Ю. С. Шемшученко. – К. : Издательский дом “Юридична книга”, 2000. – 654 с.
13. Коваленко О. Б. Невідома сторінка наукової діяльності Федора Туманського / Олександр Коваленко // Сіверянський літопис. – 1999. – № 5. – С. 144-150.
14. Тригуб О. О. Рід Туманських у контексті становлення «Нової сімейної історії» / Олександр Тригуб // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: матеріали VII Міжнародної студентської

- наукової конференції (Чернігів, 11-13 квітня 2008 р.). – Чернігів : Сіверянська думка, 2008. – С. 211-212; Його ж. З історії формування земельних володінь козацької старшини у XVIII ст. (на прикладі роду Туманських) / Олександр Тригуб // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи : матеріали VIII Міжнародної студентської наукової конференції (Чернігів, 10-12 квітня 2009 р.). – Чернігів : Сіверянська думка, 2009. – С. 209-210; Його ж. Нові відомості до біографії В. Г. Туманського / Олександр Тригуб // Знаки питання в історії України: особа і суспільство в історико-культурному просторі : зб. матеріалів IV Міжнародної наукової конференції / Упорядник О. Г. Самойленко. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – С. 203-206; Його ж. Невідомий Йосип Туманський / Тригуб О. О. // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць К. – Глухів, 2009. – Вип. 2. – С. 105-107; Його ж. Василь Туманський і муроване будівництво у Глухові у 1776-1779 рр. / О. О. Тригуб // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць. – К.; Глухів, 2010. – Вип. 3. – С. 183-185; Його ж. До питання про участь новгород-сіверського віце-губернатора В. Г. Туманського у відбудові Глухова після пожежі 1784 р. / Олександр Тригуб // Сіверянський архів. – Чернігів, 2010. – С. 5-9; Його ж. До біографії Володимира Туманського / О. О. Тригуб // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць. – К.; Глухів, 2011. – Вип. 4. – С. 253-256; Його ж. Нові відомості про господарську діяльність поміщиків Туманських у першій половині XIX ст. / О. О. Тригуб // Сіверщина в історії України: зб. наук. праць. – К.; Глухів, 2012. – Вип. 5. – С. 247-250; Його ж. Сімейні зв'язки як фактор соціальної взаємодії роду Туманських у XVIII ст. / Олександр Тригуб // Український історичний збірник. – К., 2012. – Вип. 15. – С. 27-38; Його ж. Василь Йосипович Туманський та його родина / О. О. Тригуб // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць. – К.; Глухів, 2013. – Вип. 6. – С. 333-335; Його ж. Невідомі документи про особисте життя Володимира Івановича Туманського / Олександр Тригуб // Український історичний збірник. – К., 2013. – Вип. 16. – С. 423-428; Його ж. К вопросу о биографии К. Н. Туманского / Тригуб Александр Александрович // Научная дискуссия: вопросы социологии, философии, истории. – М., 2013. – С. 66-72; Його ж. Сторінки сімейної історії українського нобілітету: родина Федора Григоровича Туманського / Олександр Олександрович Тригуб // Українська біографістика = Biographistica Ukrainica : зб. наук. праць. – К., 2013. – Вип. 10. – С. 178-198; Його ж. Ф. Й. Туманський і цензура в Російській імперії наприкінці XVIII ст. / О. О. Тригуб // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць. – К.; Глухів, 2014. – Вип. 7. – С. 154-157.
15. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ), ф. П, № 16632.
 16. Российский государственный исторический архив (далі – РГИА), ф. 1343, оп. 30, д. 3351.
 17. Бантиш-Каменский Д. Н. Источники малороссийской истории / Собр. Д. Н. Бантышем-Каменским и изд. О. Бодянским. – М. : Изд. Ун-та, 1859. – Ч. 2 : 1691-1722. – 340 с.
 18. Аброскін П. Київщина козацька: люди і долі / Аброскін П., Кривошея В., Стасенко О. – К. : “Стилос”, 2004. – 181 с.
 19. Россия. Полное географическое описание нашего Отечества. Том седьмой. Малороссия. / Под редакцией В. П. Семенова (репринтное издание 1903 г.). – Х., 2009. – 552 с.
 20. Центральний державний історичний архів України у Києві, ф. 1336, оп. 4, спр. 2345.
 21. Державний архів Чернігівської області (далі – Держархів Чернігівської області), ф. 133, оп. 2, спр. 1.
 22. РГИА, ф. 1343, оп. 30, д. 3360.
 23. РГИА, ф. 1343, оп. 30, д. 3355.
 24. Государственный архив Тверской области, ф. 59, оп. 1, д. 2658.
 25. Держархів Чернігівської області, ф. 138, оп. 1, спр. 2.
 26. ІР НБУВ, ф. П., № 16894.
 27. Держархів Чернігівської області, ф. 137, оп. 1, спр. 22.
 28. Держархів Чернігівської області, ф. 127, оп. 14, спр. 2462.
 29. Адрес-календарь, или Общий штат Российской империи на 1847 год. Часть 2. – СПб. : при Императорской Академии Наук, 1847. – 224 с.

Рецензенти: Маврін О. О., к.і.н., с.н.с.
Srogosz Tadeusz, dr hab., prof.

© Тригуб О. О., 2014

Дата надходження статті до редколегії 04.09.2014 р.